YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

24.5.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 82/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä vanhusasiavaltuutetusta.

Vanhusasiavaltuutetun tehtävän perustaminen perustuu hallitusohjelman kirjaukseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että yhdenvertaisuusvaltuutettu puuttuu ikääntyneisiin kohdistuvaan syrjintään esimerkiksi iän tai terveydentilan perusteella. Samoin velvollisuus edistää myös ikääntyneiden yhdenvertaisuutta sisältyy yhdenvertaisuuslakiin ja lakiin yhdenvertaisuusvaltuutetusta. Vanhusasiavaltuutetun tehtävän on katsottava täydentävän, mutta ei muodostavan päällekkäistä tehtävää yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa.

Ikääntyneet henkilöt muodostavat huomattavan osan väestöstä. Ikääntyneen väestönosan terveydentila ja toimintakyky on nykyään keskimääräisesti parempi kuin aiemmin. Silti ikääntyneiden henkilöiden asemassa on erityispiirteitä ja ongelmia, jotka ovat eivät saa riittävästi näkyvyyttä yhteiskunnassa, tai sijaa päätöksenteossa.

Hallituksen esityksen tavoitteena on luoda itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että osa ikääntyneistä henkilöistä on erityisen haavoittuvassa asemassa joko heikentyneen toimintakykynsä tai yhteiskunnallisten muutosten kuten digitalisaation aiheuttamien haastei-

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU PL 24 00023 Valtioneuvosto Puhelin: 0295 666 800 Sähköposti: yvv@oikeus.fi Internet: www.syrjintä.fi

den takia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että tämä haavoittuvuus tunnistetaan ja huomioidaan osana yhteiskunnallista päätöksentekoa nykyistä paremmin. Resursoimalla ikääntyneiden henkilöiden erityiskysymyksiin liittyvien ongelmien analysoimista ja eri niiden ratkaisuvaihtoehtojen kehittämistä voidaan ikääntyneiden ja vanhusten asemaa parantaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää hyvänä, että nyt lausunnolla olevalla hallituksen esityksellä näitä tavoitteita halutaan edistää ja niihin osoittaa rahoitusta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on esityksen aikaisemman valmistelun yhteydessä todennut, että yllä kuvattujen tavoitteiden saavuttamiseksi on käytettävissä useita vaihtoehtoja. Valtuutettu on asian aikaisemmassa valmistelussa esittänyt, että perustamalla *vanhusasiaraportoijan* tehtävä jo osaksi jo olemassa olevaa toimijaa (kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoa) voitaisiin välttää perus- ja ihmisoikeustoimijoiden lukumäärän kasvu ja siitä aiheutuva kentän pirstaloituminen. Valtuutettu pitää kuitenkin joka tapauksessa resurssien lisäystä eri väestöryhmien yhdenvertaisen aseman vahvistamiseen tärkeänä ja esitystä sitä kautta kannatettavana.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että sijoittamalla perustettava vanhusasiavaltuutettu jo olemassa olevan rakenteen kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen, voidaan varmistaa, että mahdollisimman suuri osa resursseista saadaan käytettyä ikääntyneiden aseman edistämiseen. Tarvittava hallinto ja esimerkiksi viestintäasiantuntemus on tarkoituksenmukaista yhdistää jo olemassa olevien toimijoiden vastaavaan toimintaan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on asian valmistelun yhteydessä todennut oikeusministeriölle, että yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen voi perustaa itsenäisenä toimijan vanhusasiavaltuutetun toiminnon. Tämä edellyttää kuitenkin yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston vahvistamista hallinnon ja viestinnän resurssien osalta.

Hallituksen esityksessä on asianmukaisesti arvioitu millä edellytyksin kahdella itsenäisellä toimijalla voi olla yhteistä hallintoa tai tukitoimintoja. Esitys lähtee siitä, että valtuutetut toimivat kumpikin itsenäisenä toimijana ja päättävät itse omien resurssiensa käytöstä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun ei tule kuitenkaan taloudellisesti tukea perustettavaa vanhusasiavaltuutettua vaan yhdenvertaisuusvaltuutetulle korvataan se toimiston työpanos, joka kohdistuu vanhusasiavaltuutetun toimintaan. Vanhusasiavaltuutetun perustamisella yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen voidaan kuitenkin vähentää hyvin pienten toimijoiden ongelmia esimerkiksi sairaspoissaolojen takia. Yhteinen hallinto mahdollistaa myös, ettei vanhusasiavaltuutetun kuitenkin varsin pienen henkilöstön tarvitse hallita esimerkiksi kaikkia talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmiä ja soveltamistilanteita.

Hallituksen esityksessä korostuu perustettavan vanhusasiavaltuutetun rooli yhteiskunnallisen tiedon kerääjänä, jäsentäjänä sekä analysoijana. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tätä tietopohjaista lähestymistä tärkeänä pyrittäessä nostamaan esiin yhteiskunnallisia kehitystarpeita ja esittämään niihin ratkaisuja. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että vanhusasiavaltuutetun erityisenä roolina tulisi olla arvioida erityisesti ikääntyneiden asemaan liittyvän lainsäädännön ja sen toimeenpanon toimivuutta laaja-alaisesti.

Olemassa olevan tutkimustiedon hyödyntäminen ja tarvittaessa lisäselvitysten teettäminen voi tuoda vanhusasiavaltuutetulle tarvittavan tietopohjan, jolloin valtuutetun suositukset ja kannantotot voivat tuoda merkittävää lisäarvoa ikääntyneiden asemasta käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että esitetyllä vanhusasiavaltuutetun toimintatavalla on monia yhtymäkohtia yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävään toimia ihmiskaupparaportoijana. Myös tästä tehtävästä saamiensa kokemusten perusteella yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää perusteltuna, että vanhusasiavaltuutetulle on asetettu tehtäväksi tuoda kehittämisehdotuksiaan valtioneuvostolle vuosittain sekä eduskunnalle joka eduskuntakaudella.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman

Toimistopäällikkö Rainer Hiltunen